

Naar een atlas van nachtvlinders in Drenthe?

Seringenvlinder

Dagvlinders in Drenth

Voorkomen en verspreiding 1990-2000

A.C.J. Dijkstra - J. de Vries - B.J. Hoe

Nachtvlinderatlas?
Ton Schoenmaker
Joop Verburg
Eef Arnolds

Dagvlinders

- Sprieten met knopjes
- Overdag actief
- In Nederland 53 soorten
- Meeste soorten relatief gemakkelijk te herkennen
- Per soort meestal weinig variatie
- Inventarisaties overdag bewegend door gebied
- Geen gebruik van lokmiddelen

Nachtvlinders

- Sprieten draadvormig of geveerd
- Meest in donker actief
- In Nederland 2400 soorten (900 macro en 1500 micro)
- Deel soorten lastig te herkennen (o.a. dubbelsoorten)
- Veel soorten hebben grote variatie
- Inventarisaties in donker op vaste punten
- Gebruik van lokmiddelen: licht en smeer

Groot dikkopje, nachtvlinder?

Nachtvlinders

kunstmatige onderverdeling

Macrovlinders

- Voorvleugel meestal langer dan 10 mm
- Lijf slank tot stevig
- Antennen draadvormig tot geveerd, in rust meest onder vleugels
- Meer ontwikkeld
- Wortelboorders, bloeddrupjes en wespvlinders zijn eigenlijk 'micro's'
- PGO Vlinderstichting
- In atlasproject hoofdzaak

Microvlinders (motten)

- Voorvleugel meestal korter dan 10 mm
- Lijf altijd slank
- Antennen meest draadvormig, soms geveerd, in rust meest boven vleugels
- Primitief
- Lichtmotten en grasmotten bij macro's?
- PGO *Tinea*
- In atlasproject 'bijzaak'

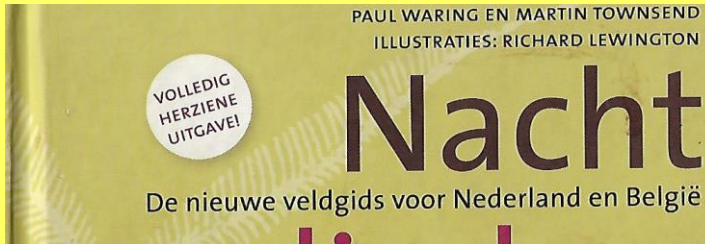

**Zwartkamdwergspanner (macro, links) en
Parelmoermot (micro, rechts)**

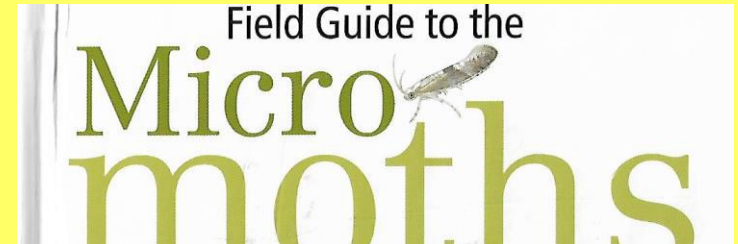
Nachtvlinders

Belangrijke boeken

Macrovlinders

Microvlinders

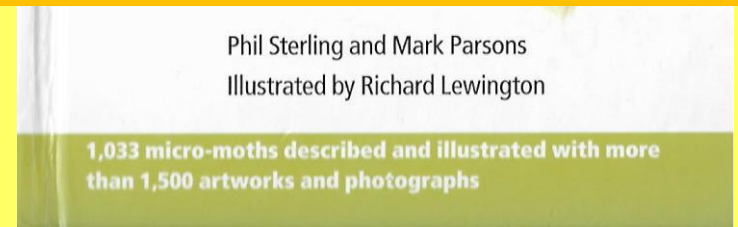
Nachtvlinders

Belangrijke websites

Macrovlinders: www.vlindernet.nl

VWD website met foto's van alle Drentse soorten door Jan Rocks in de maak

Microvlinders: www.microvlinders.nl

a zwartvlakworteluil (p. 214) →
Euxoa obeliscus

b graanworteluil (p. 214)
Euxoa tritici

b graanworteluil (p. 214)
Euxoa tritici

c rookkleurige worteluil (p. 215)
Euxoa nigricans

d variabele worteluil (p. 215)
Euxoa cursoria

e grijze worteluil (p. 216)
Agrotis cinerea

f bonte worteluil (p. 215)
Agrotis vestigialis

h geveerde worteluil (p. 217)
komt niet in NL en BE voor
Agrotis grasilini

g gewone velduil (p. 216)
Agrotis segetum

a geoogde worteluil (p. 217)
Agrotis clavus

b gewone worteluil (p. 217)
Agrotis exclamatoris

b gewone worteluil (p. 217) →
Agrotis exclamatoris

c zuidelijke worteluil (p. 218) →
Agrotis trux

d grote worteluil (p. 218) →
Agrotis ipsilon

e mediterrane worteluil (p. 218)
komt niet in NL en BE voor
Agrotis herzogii

f puta-uil (p. 218)
Agrotis puta

g duinworteluil (p. 218)
Agrotis ripae

h gepijlde worteluil (p. 219)
komt niet in NL voor
Agrotis bigramma

j slanke groenuil (p. 219)
Actebia praecox

k sombere viking (p. 219)
komt niet in NL en BE voor
Actebia fennica

l zwartkraagje (p. 219)
komt niet in NL en BE voor
Dichagyris flammatra

m haarbos (p. 220)
Ochroleuca plecta

n sierlijke haarbos (p. 220)
komt niet in NL en BE voor
Ochroleuca leucogaster

Pijlstaartenpotpourrie

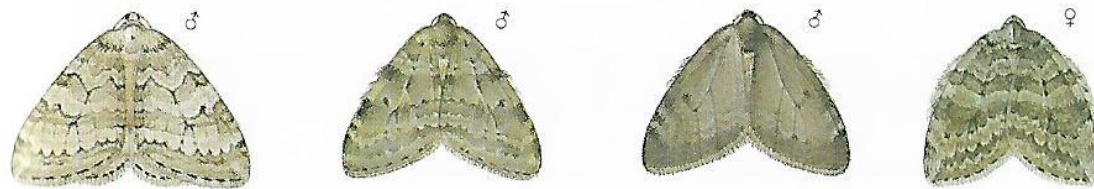
Rood weeskind

Karmozijnrood weeskind

Spanners (Geometridae)

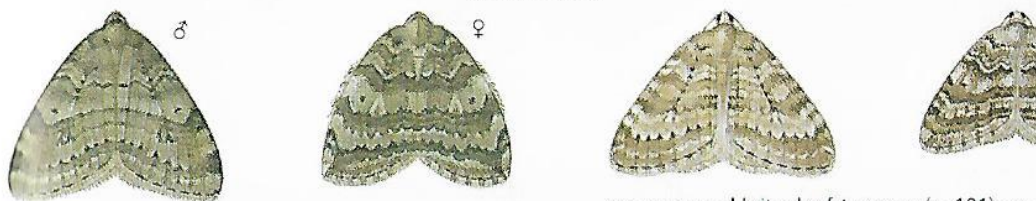
a herfstspanner (p. 100)

Epirrita dilutata

b bleke novemberspanner (p. 100)

Epirrita christyi

c novemberspanner (p. 100)

Epirrita autumnata

d britse herfstspanner (p. 101)

komt niet in NL en BE voor

Epirrita filigrammaria

herfstspanner
(*E. dilutata*)

bleke november-
spanner (*E. christyi*)

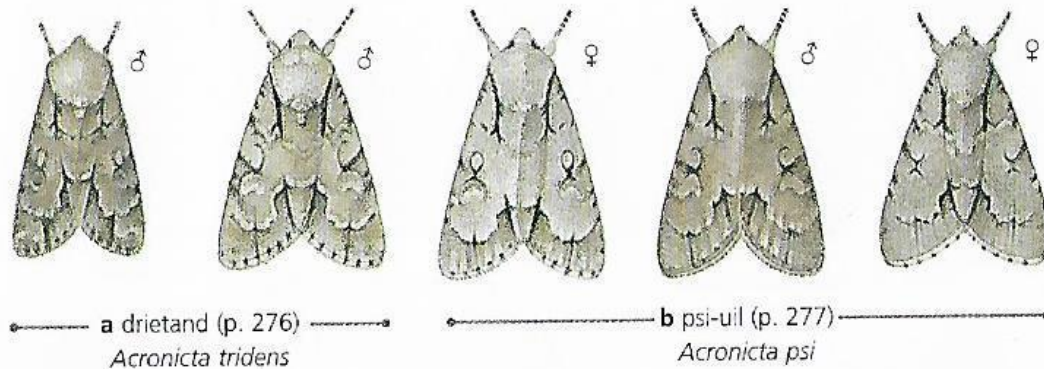

novemberspanner
(*E. autumnata*)

Mannelijke genitaliën van de *Epirrita*-soorten.

Vlinders van Herfstspanner en verwanten
Tekeningen van mannelijke genitaliën
(uit Veldgids Nachtvinders)

Uilen (Noctuidae)

Uilen (Noctuidae)

Rups (35-40 mm) van de drietand (*Acrionicta tridens*).

Rups (35-40 mm) van de psi-uil (*Acrionicta psi*).

**Vlinders en rupsen van Drietand en Psi-uil
(uit Veldgids Nachtvlinders)**

Introductiedag nachtvlinders door Gerrit Tuinstra

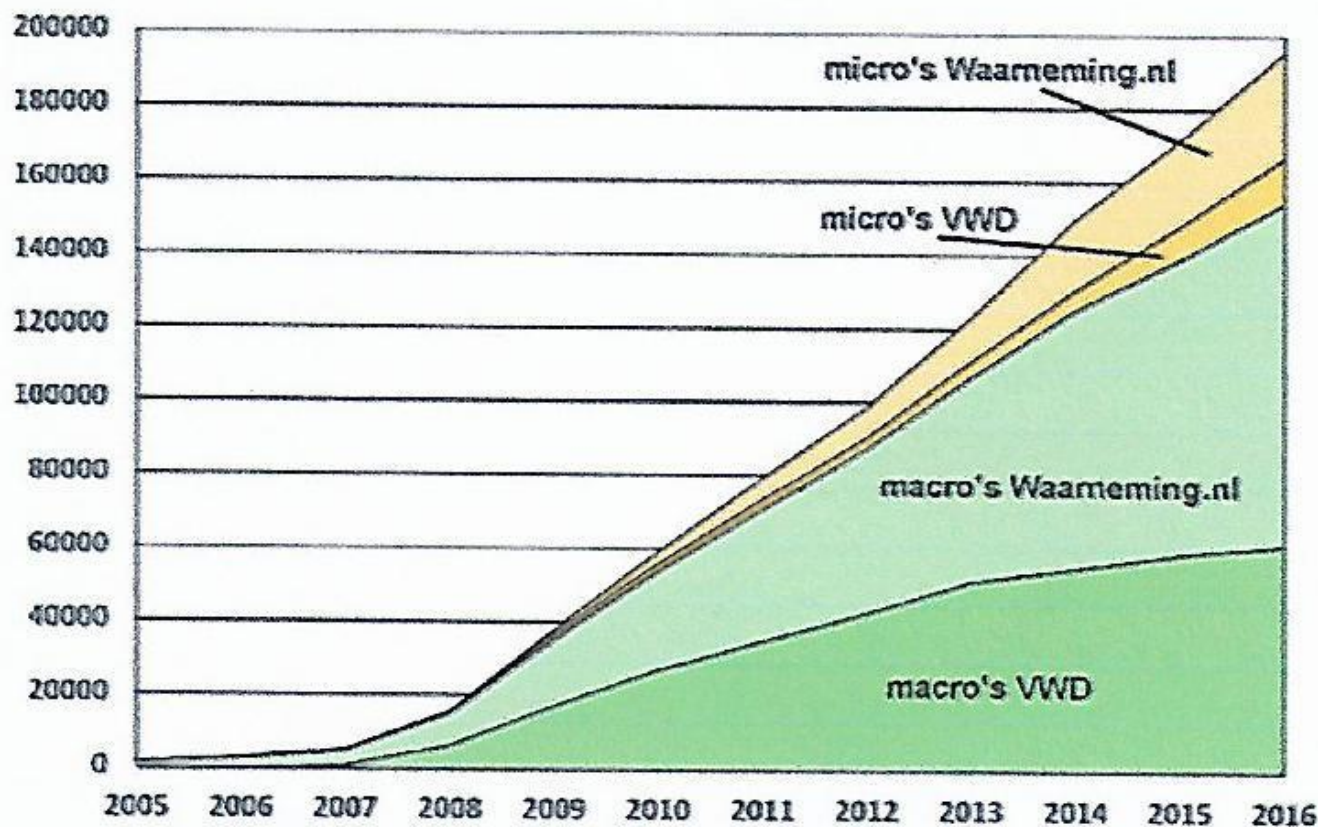
**zaterdag 13 mei om 14 uur
plaats nog onbekend**

Intekenlijst ligt klaar

Project nachtvlinderatlas Drenthe

- Doel: Representatieve (niet 'volledige') kartering van nachtvlinders in heel Drenthe
- Macro's hoofddoel, micro's facultatief
- Karteringsschaal: kwart atlasblok
- Twee deelprojecten met verschillende methodiek: Dagactieve en nachtactieve nachtvlinders
- Vaste criteria voor 'representatieve kartering'

Waarom macro's?

Figuur 1: Aantal Waarnemingen VVD en Waarneming.nl

Ton Schoenmaker in Nieuwsbrief VVD 27(1), 2017

Bonte brandnetelmot

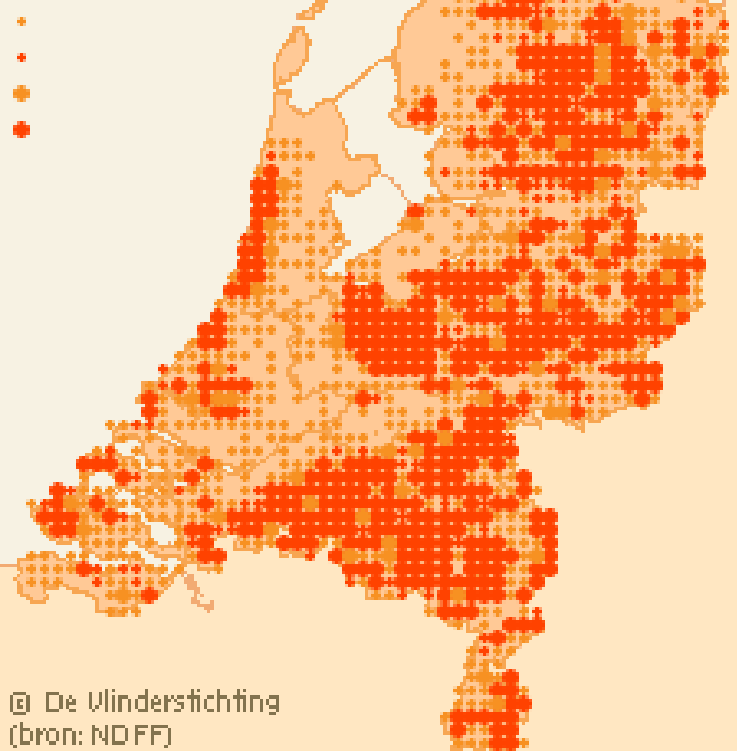

groot dikkopje

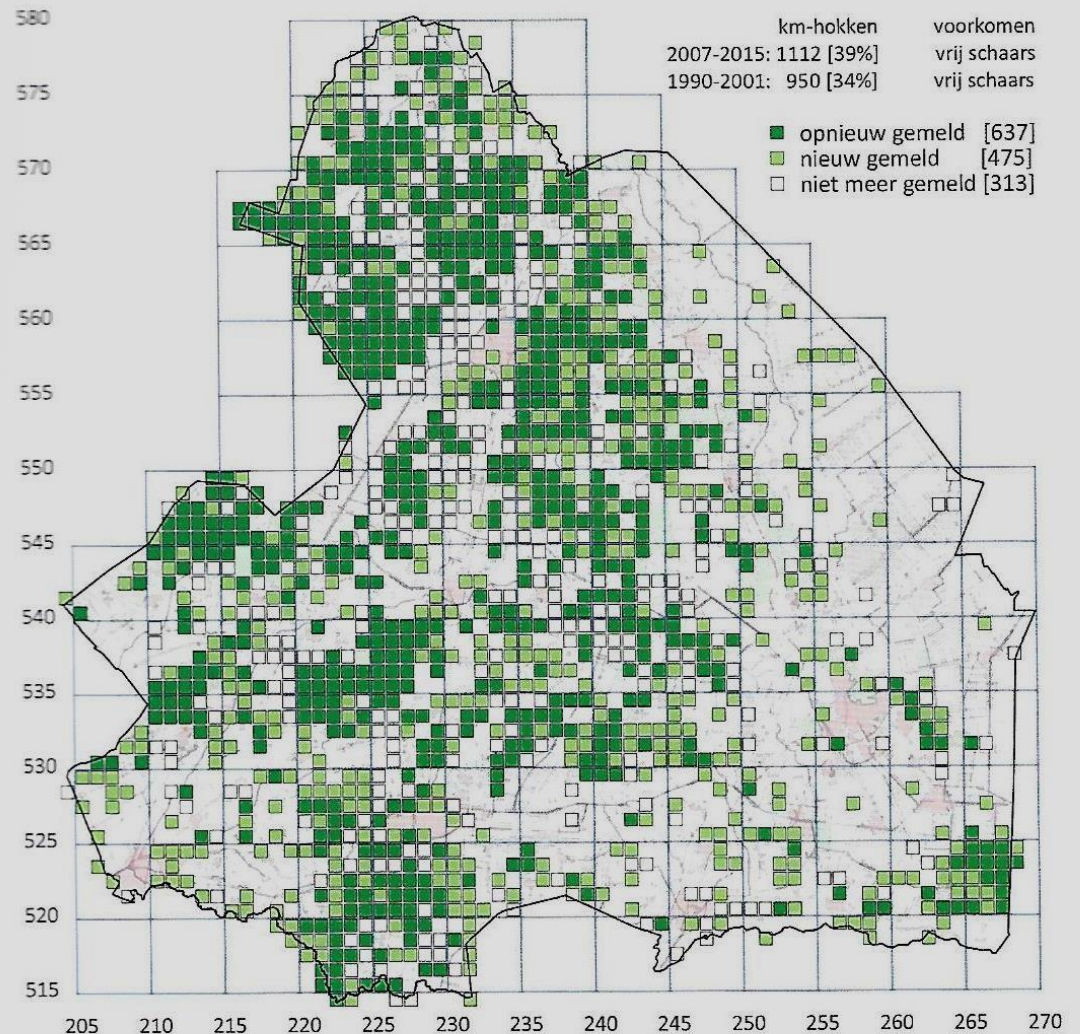
Dichlodes sylvanus

Verspreiding

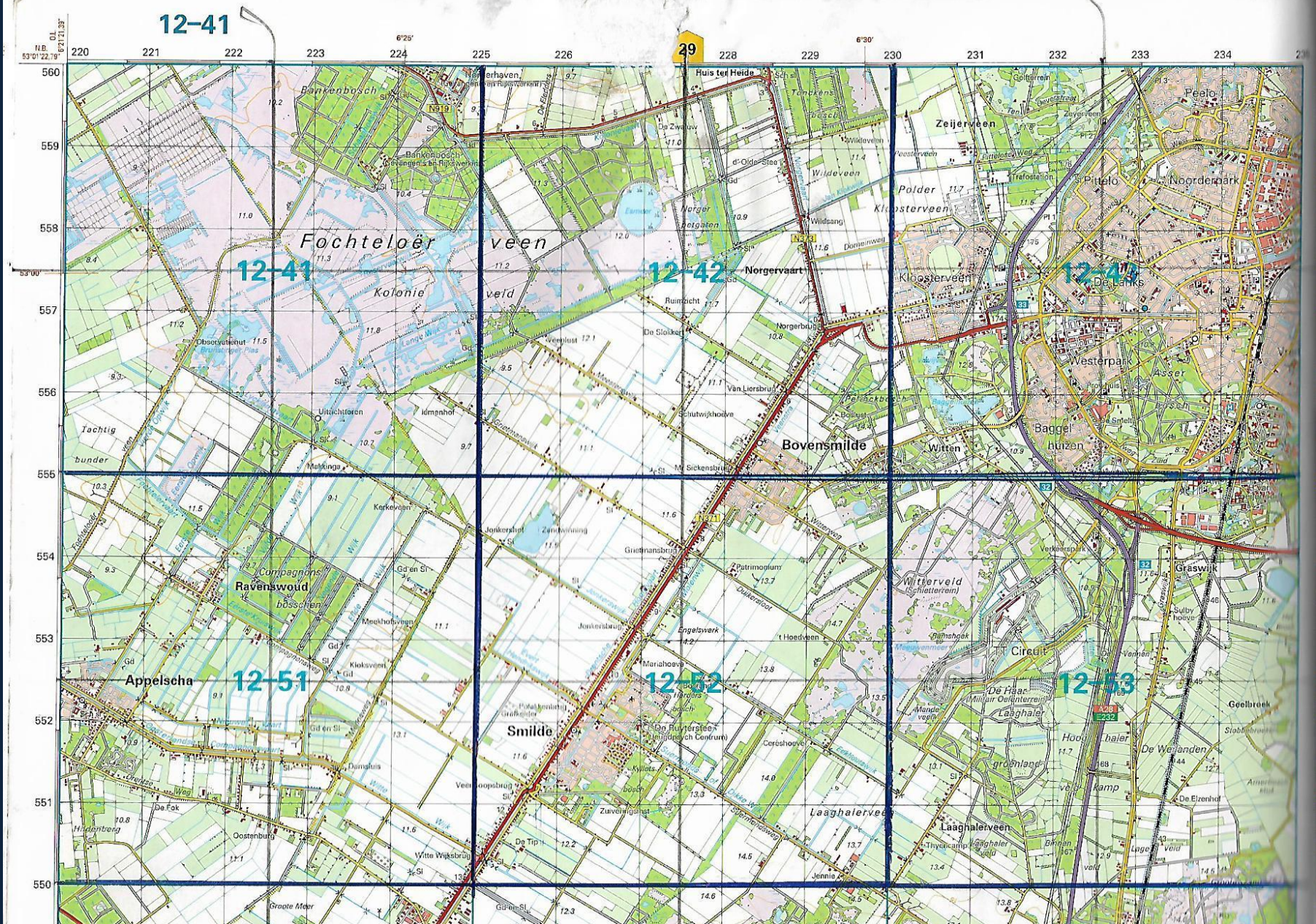
2010 - 2017

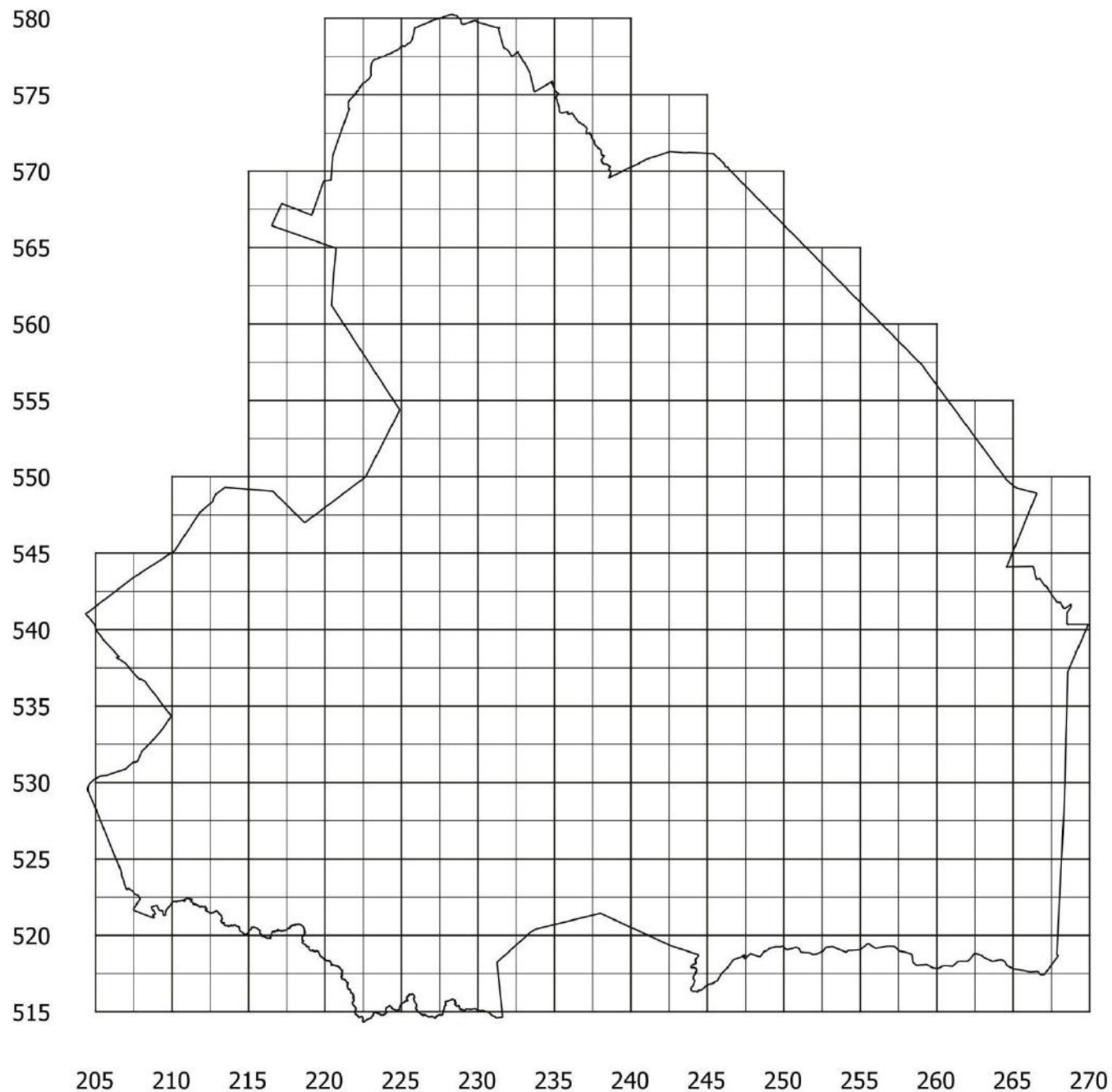
© De Vlinderstichting
(bron: NDFF)

Verspreiding van Groot dikkopje in Nederland en Drenthe

Atlasblokken en kwartblokken ten westen van Assen

**Indeling
van
Drenthe
in
kwartblok-
ken**

Dagactieve nachtvlinders, voer voor dagvlinderliefhebbers!

- Exclusief dagactief, bijv. Sint-Jansvlinder, Kolibrievlinder
- Meer dagactief dan nachtactief, bijv. Gammauil, Klaverspanner
- Dag- en nachtactief, bijv. Sint-Jacobsvlinder, Gestreepte goudspanner
- Dag- en nachtactief verschillend man/vrouw, bijv. Mendicabeer, Hageheld
- Geregeld dagactief, maar minder dan in nacht, bijv. Granietuil
- Incidenteel opgejaagd of rustend, bijv. Huismoeder
- Rupsen van alle soorten

Bruine metaalvlinder

Sint-jansvlinder en Metaalvlinder op Beemdkroon

Sint-jacobsvlinder

Mendicabeer
Man

vrouw

Geelbandlangsprietmot

Dagactieve nachtvlinders, methodiek

- Incidentele waarnemingen overdag, “bijvangst” bij inventariseren dagvlinders
- Gerichte inventarisatie overdag van potentieel interessante gebieden
- Meeste potenties in droge en vochtige, bloemrijke graslanden, heidevelden, bloemrijke bermen (aansluiting bermenproject)
- Beste weer: warm, zonnig, windstil (als van dagvlinders)
- Bij voorkeur puntwaarnemingen; ook mogelijk opgeven per hectare, kilometer- en kwartblok
- Bij voorkeur aantallen noteren
- Zo mogelijk habitat noteren
- Formulier beschikbaar met meest voorkomende soorten

Habitats voor nachtvlinders

1. Bebouwing	14. Droge heide	27. Nat elzenbos
2. Tuin	15. Zandverstuiving, open zand	28. Nat berkenbos
3. Boerenerf	16. Hoogveen of ven met veenmos	29. Jonge aanplant, loofbomen
4. Plantsoen	17. Verdroogd hoogveen	30. Jonge aanplant, naaldbomen
5. Park, kerkhof	18. Laagveenmoeras	31. Populierenplantage
6. Boomgaard	19. Voedselrijk moeras	32. Vochtig, oud loofbos
7. Droge ruigte, industrieterrein	20. Oevervegetatie (sloot, poel)	33. Vochtig, oud naaldbos
8. Akker, braakland	21. Grazige wegberm, geen bomen	34. Vochtig, oud gemengd bos
9. Intensief agrarisch grasland	22. Wegberm met bomen	35. Droog, oud loofbos
10. Droog, ± schraal grasland	23. Singel, houtwal met loofbomen	36. Droog, oud naaldbos
11. Vochtig, ± schraal grasland	24. Doornstruweel	37. Droog, oud gemengd bos
12. Nat, ± schraal grasland	25. Jeneverbesstruweel	Anders:
13. Vochtige en natte heide	26. Nat wilgenstruweel	

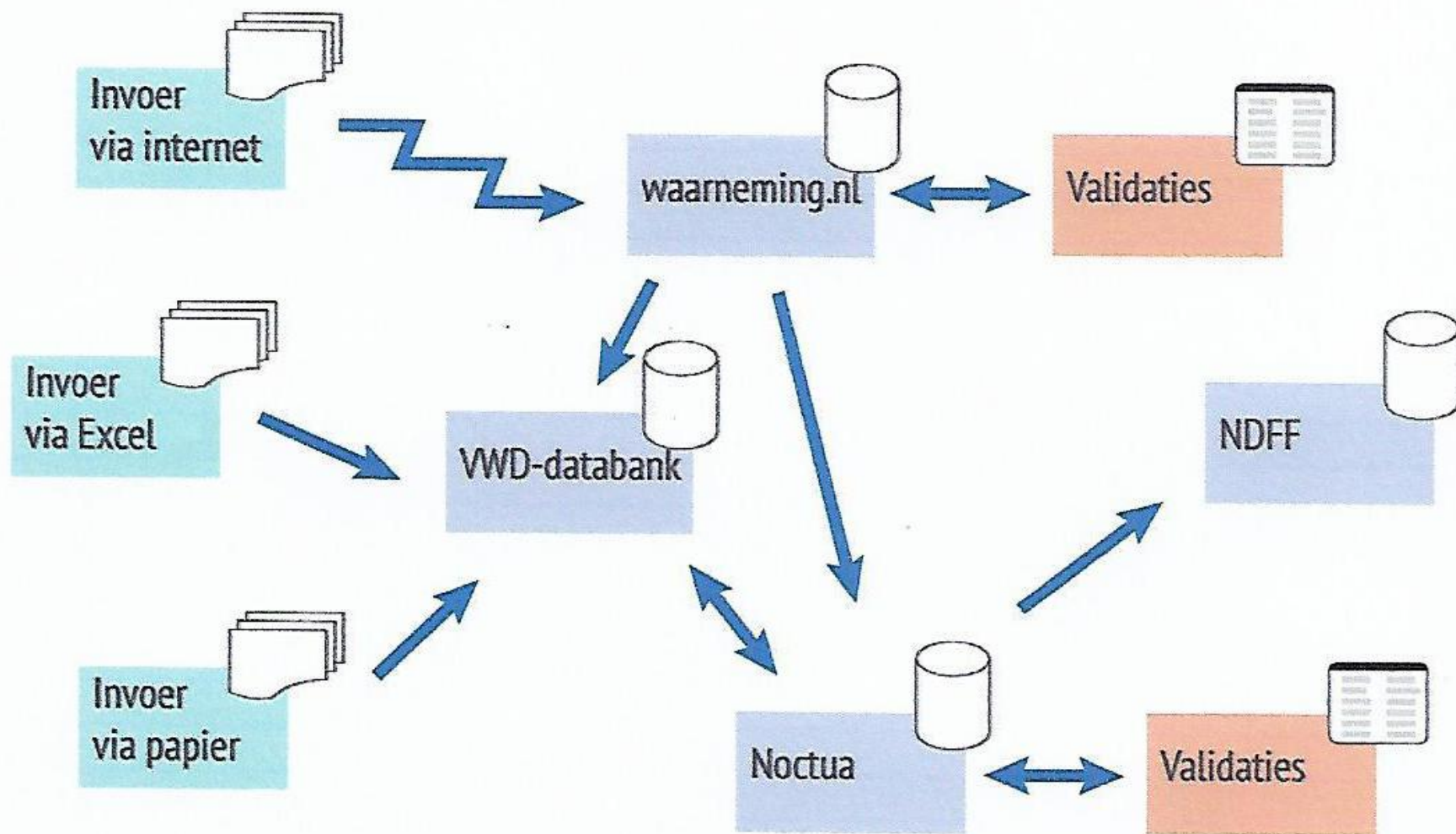
Bomen en struiken voor nachtvlinders

1. Appel	8. Els	15. Jeneverbes	22. Populier	29. Vuilboom
2. Berk	9. Es	16. Kamperfoelie	23. Ribes	30. Wilg
3. Braam	10. Esdoorn	17. Kers	24. Roos	Anders:
4. Beuk	11. Gagel	18. Linde	25. Sleedoorn	
5. Den	12. Hazelaar	19. Lijsterbes	26. Spar	
6. Douglasspar	13. Hulst	20. Meidoorn	27. Vlier	
7. Eik	14. Iep	21. Peer	28. Vogelkers	

Formulier voor dagactieve nachtvlinders: soortenlijst

VLINDERWERKGROEP DRENTHE --- Formulier dagactieve nachtvlinders, Nederlandse namen												
Code: Cijfercode soort: vet : vnl. overdag actief, gewoon: ook of vooral 's nachts actief, <i>cursief</i> : microvlinders (noteren facultatief)												
Va: Validatie: groen: goed herkenbaar voor beginners, geel: let op sterk gelijkende soorten, rood: zeer moeilijk te onderscheiden, vaak alleen aan genitaliën. --- F: foto gewenst, C: collectie gewenst												
FrD: frequentie in Drenthe: ZA: zeer algemeen, A: algemeen, VA: vrij algemeen, VZ: vrij zeldzaam												
RL: Rode Lijst Nederland: GE: gevoelig, KW: kwetsbaar, BE: bedreigd, EB: ernstig bedreigd												
code	Nederlandse naam	Va	FrD	RL	Aantal	code	wet. naam	Va	FrD	RL	Aantal	
1386	aangebrande valkmot		VA			2279	plakker	F	VZ			
1754	bonte bandspanner	F	A	KW		485	pootmot		VA			
1403	bonte brandnetelmot		ZA			1815	ratelaarspanner		VZ			
2218	bonte grasuil		A	GE		2328	roodbandbeer		A	KW		
1385	bonte valkmot		A			2163	roodbont heide-uiltje		A			
1756	bosbandspanner		VA	KW		1816	silenespanner		VA	KW		
1962	bruine daguil		A			2334	sint-jacobsvlinder		ZA			
825	bruine metaalvlinder	F	VA			828	sint-jansvlinder		ZA			
1965	bruine snuituil		ZA			122	smaragdlangsprietmot		ZA			
1747	bruine vierbandspanner		ZA	GE		1439	veelvraat		A			
2015	dwerghuismoeder	F	VZ			2305	vierstipbeertje		A	KW		
1379	egelskopmot		A			9990	vlekuil spec.		VA	KW		
1980	gamma-uil		ZA			1214	waaiermot		A			
114	geelbandlangsprietmot		ZA			1758	walstrospanner		VZ			
1750	geoogde bandspanner		ZA			1374	waterleliemot		ZA			
1597	gerande spanner		ZA			1391	weegbreemot		A			
1759	gestreepte goudspanner		ZA			123	wilgenlangsprietmot	F	VA			
1977	getekende gamma-uil	F	VZ	GE		1796	witbandspanner	F	VZ	EB		
1755	gewone bandspanner		ZA			2283	witvlakvlinder		A			
1660	gewone heispanner		ZA			1993	zilverhaak		VA	BE		
1460	glasvleugelpijlstaart	F	VA			1994	zilverstreep		ZA			
2236	granietuil		A	KW		1734	zuringspanner		ZA			
892	groene eikenbladroller		ZA			2308	zwart beertje		ZA			
2144	groene weide-uil		VA	KW		Overige soorten:						
324	grootvlekstippelmot		VA									
1438	hageheld		ZA	GE								
2019	heidedaguil	F	Z	GE								
2284	heidewitvlakvlinder	F	VZ	GE								
325	hemelsleutelstippelmot		VZ									
2228	huismoeder		ZA									
321	kardinaalsmutsstippelmot		ZA									
1606	klaverspanner		VZ									
1437	kleine hageheld	F	VZ	KW								
1463	kolibrievlinder		ZA									
1377	kroosvlindertje		ZA									
1878	leverkleurige spanner		VA	KW								
1702	lieveling		ZA									
1384	lijnvalkmot		A									
319	meidoornstippelmot		VA									
2326	mendicabeer		A									
826	metaalvlinder		A									
1961	mi-vlinder		ZA									
1387	muntvlinder		A									
1450	nachtpauwoog		A	KW								
2278	nonvlinder	F	VZ	KW								
1768	oranje agaatspanner		A	KW								
1593	oranje berkenspanner		VZ	KW								

code	Nederlandse naam	Va	FrD	RL	Aantal	
1386	aangebrande valkmot		VA			
1754	bonte bandspanner	F	A	KW		
1403	bonte brandnetelmot		ZA			
2218	bonte grasuil		A	GE		
1385	bonte valkmot		A			
1756	bosbandspanner		VA	KW		
1962	bruine daguil		A			
825	bruine metaalvlinder	F	VA			
1965	bruine snuituil		ZA			
1747	bruine vierbandspanner		ZA	GE		
2015	dwerghuismoeder	F	VZ			
1379	egelskopmot		A			
1980	gamma-uil		ZA			
114	geelbandlangsprietmot		ZA			
1750	geoogde bandspanner		ZA			

Figuur 3: Schematisch overzicht dataverkeer van en naar de VWD

Nachtactieve nachtvlinders

methodiek

- Incidentele waarnemingen
- Vondsten van rupsen overdag
- Inventarisaties 's nachts bij gangbare lichtbronnen, bijvoorbeeld tuin- en straatverlichting
- Inventarisaties 's nachts met speciale lamp en laken
- Inventarisaties 's nachts met lichtval met speciale lamp (en laken)
- Inventarisaties 's nachts met smeer
- Alle habitats geschikt voor inventarisaties; voorkeur voor natuurgebieden
- Beste weer: zoel, windstil of zwakke wind, maan zwak of achter wolken, lichte regen mogelijk, geen buien
- Bij voorkeur puntwaarnemingen (altijd bij lakens en vallen); ook mogelijk opgeven per hectare, kilometer- en kwartblok
- Aantallen tellen of schatten
- Bij vallen en lakens habitats noteren binnen straal van 50 meter
- Formulier beschikbaar met meest voorkomende soorten

Buitenlicht met twee Gewone spikkelspanners

Laken met kwikdamplamp aan snoer

Laken tijdens een goede nachtvlindernacht

Vlinderval met kwikdamplamp van Vermandel

Vlinderval, opstelling met laken

Generator voor opwekking van stroom uit benzine

Nachtvinders: hobby voor nachtbrakers

Vlinderval, opstelling zonder laken

**Adressen voor het plaatsen van vallen gewenst!
Intekenlijst aanwezig!**

Leuke tuinen en erven voor vlindervallen...

Vlinderval na vangnacht

Voorjaarsuilen op eierdozen

**Demo van methodes voor inventariseren van
nachtvlinders op vrijdag- of zaterdagavond 2 of 3 juni
in Holthe. Intekenlijst aanwezig!**

Huismoeder op smeer

Invloed van het weer op nachtvlinders

28 maart 2017

**Overdag zonnig, 18 gr. Nacht
min. 12 gr, bewolkt, wind
zwak, zuid**

Macronachtvlinders

Aantal soorten	16
Aantal vlinders	383

Micronachtvlinders

Aantal soorten	5
Aantal vlinders	10

22 april 2017

**Overdag half bewolkt, 10 gr.
Nacht min. 3 gr, half bewolkt,
wind matig, noordwest**

Macronachtvlinders

Aantal soorten	3
Aantal vlinders	15

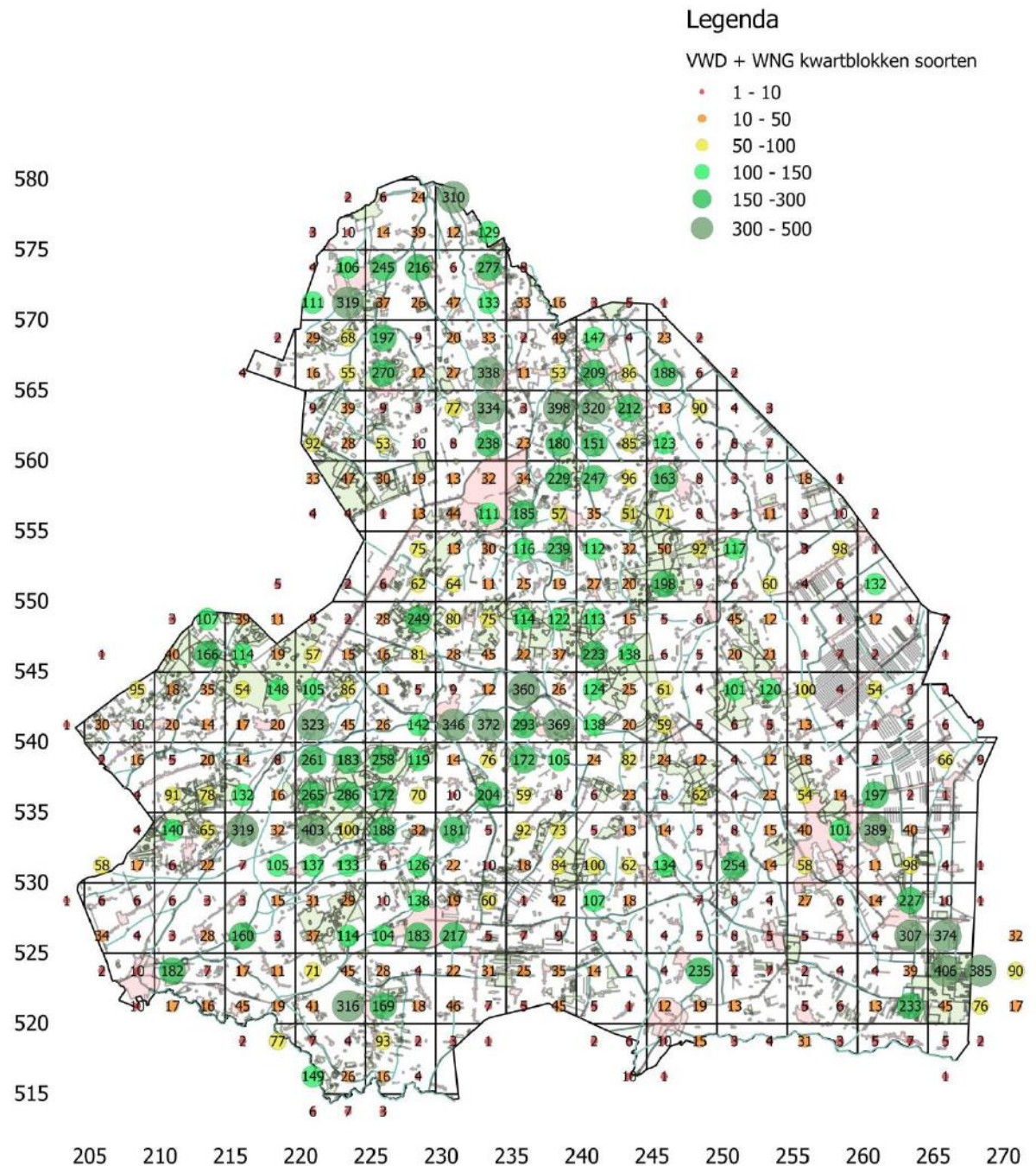
Micronachtvlinders

Aantal soorten	0
Aantal vlinders	0

Streven naar 'representatieve kartering'

- Tenminste 100 soorten macro's in kwartblokken met cultuurland of bebouwing
- Tenminste 150 soorten macro's in kwartblokken met meer gevarieerd landschap
- Tenminste vier bezoeken verspreid over jaar: 1 april-15 mei, 16 mei-30 juni, 1 juli-15 augustus, 16 augustus-1 oktober
- Tenminste drie weken ruimte tussen bezoeken
- Wintersoorten ontbreken nog in schema

Aantal soorten macro's per kwartblok tot 2015

Nachtvlinderatlas: Plannen voor 2017

- Opstellen van handleiding voor waarnemers (downloaden op website VWD)
- Opstellen van waarnemingsformulieren (downloaden op website VWD)
- Aanschaf vlindervallen door VWD?
- Adressenlijst voor plaatsing vlindervallen
Belangstellenden intekenen op lijst!
- Basiscursus nachtvlinders door Gerrit Tuinstra op zaterdag 13 mei om 14 uur. **Belangstellenden intekenen op lijst!**
- Demonstratie vangtechnieken in het veld op 2 of 3 juni te Holthe vanaf 22 uur. **Belangstellenden intekenen op lijst!**

Boodschappenlijstje

- **Waring & Townsend. Nachtvlinders.**
2^e druk, 2015 € 40
- **Sterling & Parsons. Fieldguide to the
Micromoths of Great Britain and
Ireland. 2012.** € 39
- **Kwikdamplamp 160 watt** € 20
- **Nachtvlinderval incl. UV-A lamp 20 watt** € 165
- **Generator Honda** € 1049
- **Vlindernet** € 24
- **Vanglaken met stokken** € 179

Vermandel entomologiespeciaalzaak.

www.vermandel.com

Naar een atlas van nachtvlinders in Drenthe ?

Gestippelde oogspanner

Naar een atlas van nachtvlinders in Drenthe?

- **2017 proefjaar**
- Opstellen handleiding, formulieren, instructie deelnemers
- Testen methodiek
- Voldoende animo van vlinderaars?
- Voldoende kwaliteit van waarnemingen?
- Voldoende kader voor begeleiding?